

Η Αυτοκρατορία της Κωνσταντινούπολης και ο Μέγας Κωνσταντίνος

Ο **Αδαμάντιος Κοραής** ήταν Χιώτης και γι αυτό κυρίως το λόγο είχαμε ασχοληθεί στο γυμνάσιο της Χίου με το Βυζάντιο περισσότερο ίσως από τα άλλα σχολεία. Ήταν από τους Έλληνες λόγιους που χρησιμοποίησαν τους όρους **βυζαντινή ιστορία** και **βυζαντινός ελληνισμός, βυζαντινή αυτοκρατορία, οι Βυζαντινοί** κτλ.

Η ορολογία αυτή επιβλήθηκε χάρη και στην ευκολία ως προς την χρήση και τη δημιουργία παραγώγων όρων (Βυζαντινή μουσική, Βυζαντινισμός, Βυζαντινολογία).

Πέραν από αυτές τις ελάχιστες γνώσεις που είχα για το Βυζάντιο από το σχολείο, διάβασα το καλοκαίρι το βιβλίο του Σαράντου Καργάκου «Η αυτοκρατορία της Κωνσταντινουπόλεως»,

Η Αυτοκρατορία της Κωνσταντινούπολης και ο Μέγας Κωνσταντίνος

(Σε ασύνδετο σχήμα)

Γράφει ο
Βύρων Τομάζος
Μηχανολόγος,
Απόφοιτος Πολυτεχνείου
Μονάχου
e-mail: btomazos@gmail.com

που κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Ι. Σιδέρης, στο οποίο βρήκα πολλά ενδιαφέροντα και ορισμένα άγνωστα σημεία σε εμένα τα οποία θα προσπαθήσω να περιγράψω. Η ρωμαϊκή αυτοκρατορία σαν όλες τις αυτοκρατορίες στα μέσα του 3ου μετά Χριστού αιώνα έπνεε τα λοίσθια. Και θα ήταν βέβαια η διάλυσή της αν δεν την έπαιρναν στα χέρια τους οι καλούμενοι Ιλλυριοί αυτοκράτορες που ήταν κυρίως στρατιωτικοί μεταξύ των οποίων ήταν ένας δαλματικής καταγωγής στρατηγός που λεγόταν **Διοκλητιανός** που είχε σιδερένια πυγμή για να περιορίσει την αναρχία και να βάλει κάποια τάξη.

Συνειδητοποίησε ότι ένας μόνος του δε μπορούσε να διοικήσει όλη την αυτοκρατορία γι αυτό εγκαινίασε την **δυαρχία** (285-292 μ.Χ.).

Συνέχεια από τη
σελίδα 1

Παίρνοντας ως συνάρχοντα τον **Μαξιμιλιανό**. Οι δύο άρχοντες πήραν τον τίτλο του **Αυγούστου**. Ο μεν Διοκλητιανός διοίκησε την ανατολή με έδρα τη **Νικομήδεια** της Μικράς Ασίας, ο δε Μαξιμιλιανός τη Δύση με έδρα τα **Μεδιόλανα**, το σημερινό Μιλάνο. Και έκαναν μία ιεραρχική πράξη μεταξύ τους που καθιέρωσε την πρωτοκαθεδρία του Διοκλητιανού.

Μετά από έξι χρόνια κάθε Αύγουστος πήρε έναν συνάρχοντα με τον τίτλο του **Καίσαρα** που τον όρισε βοηθό του και διάδοχό του. Συγκεκριμένα ο **Διοκλητιανός** πήρε ως συνεργάτη του τον **Γαλέριο**. Στον οποίο ανέθεσε τη διοίκηση των παραδουνάβιων περιοχών με έδρα το Σίρμιο που βρίσκεται στην όχθη του Σάου ποταμού, παραπόταμου του Δούναβη.

Μετά, τη σειρά πήραν ο **Μαξιμιλιανός**, με συνάρχοντα τον **Κωνσταντίνο τον χλωρό** στον οποίο ανέθεσε τη διοίκηση της Γαλατίας και της Βρετανίας με έδρα τα Τρέβηρα (το σημερινό Τρέβες). **Γιός του Κωνσταντίνου του χλωρού και της χριστιανής κατά θρήσκευμα Ελένης, ήταν ο Κωνσταντίνος ο Μέγας, ο οποίος όπως θα δούμε βαθμιαία πήρε όλη την αυτοκρατορία στα χέρια του.**

Η αυτοκρατορία της ανατολής, ενώ στην ουσία υπήρξε μία αυτοπρόσωπη και αυτοδύναμη κρατική ύπαρξη, ουδέποτε αποσπάστηκε από τη Ρωμαϊκή παράδοση από το Ρωμαϊκό τίτλο της αυτοκρατορίας. Από αυτόν μάλιστα ονομάστηκαν και οι υπήκοοι Ρωμαίοι. Και το όνομα αυτό, απ' όπου το νεότερο Ρωμικός και Ρωμαίος, μεταχειρίζονταν οι υπήκοοι για να δηλώσουν τον εθνικισμό τους.

Το όνομα «Ελλην» ήταν ταυτόσημο με την ειδωλολατρία και είχε προσλάβει **μιασματικό χαρακτήρα**, θα περάσουν πολλά χρόνια για να εδραιωθεί στη συνείδηση των φωτισμένων πνευμάτων της αυτοκρατορίας η ονομασία «Ελληνας».

Κατά τον Σαράντο Καργάκο θα ήταν πιο σωστό να ονομάζεται το Βυζάντιο, αυτοκρατορία της ΚΠόλης (Κωνσταντινούπολεως), όπως η Ρωμαϊκή ονομάστηκε από τη Ρώμη.

Και τούτο εξηγεί ότι κάτω από την εύθραυστη κρούστα του ρωμαϊσμού, που ήταν τιτλικό όνομα, κόχλαζε μια άλλη ρωμαϊκή πραγματικότητα ο Ελληνισμός που παρά την αρχική σπύλωση αυτός τελικά έδωσε την ουσία τα ιδιαίτερα προσδιοριστικά στοιχεία της αυτοκρατορίας η οποία από τα μέσα του 7ου αιώνα ταυτίζεται με τη μοίρα του Ελληνικού κόσμου (τείνει να αποβεί ο χώρος της πολιτιστικής του δραστηριότητας. Μπορεί κατ' όνομα, ή de jure η αυτοκρατορία να ήταν ρωμαϊκή, de facto όμως ήταν ελληνική).

Ο ελληνικός ή ο ελληνοφώνος κόσμος έδωσε το βασικό πληθυσμιακό σώμα της και τα ιδιαίτερα προσδιοριστικά στοιχεία της.

Δεν αμφισβητούμε πως η αυτοκρατορία ήταν ένα μωσαϊκό λα-

ών ένα πολυφυλετικό κράτος αλλά στο μωσαϊκό αυτό η Ελληνότητα έδωσε τις κύριες μορφές του κράτους. Οι λοιποί λαοί έπαιξαν ρόλο περιφερειακών ψηφιδών.

Δεν είναι συνεπώς απορίας άξιο που διαπρεπείς ξένοι ιστορικοί θεωρούν το κράτος που θεμελίωσε ο Κωνσταντίνος ως μία συνέχεια της ελληνικής παράδοσης. Ο μεγάλος Άγγλος ιστορικός John B. Bury (1861-1927) τονίζει ότι ο πολιτισμός της βυζαντινής αυτοκρατορίας είχε βαθιές ρίζες στο παρελθόν ήταν απλώς η **τελευταία φάση του ελληνικού πολιτισμού**.

Ο Κωνσταντίνος Άμαντος στη δική του ιστορία παραπέμπει στον διαπρεπή Γάλλο L. Brehier ο οποίος γράφει τα ακόλουθα: «*Το Βυζαντινό κράτος είναι η οργανική ανάπτυξη της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας.*

Αλλά έγινε ελληνικό και χριστιανικό και βρίσκει σ' αυτό κανείς τα τρία θεμελιώδη στοιχεία του ελληνικού πολιτισμού: τον Ελληνισμό, το ρωμαϊκό δίκαιο και τον Χριστιανισμό».

Η χριστιανική θρησκεία έγινε ο κύριος συντελεστής του εξελιγμένου της αυτοκρατορίας.

Κορυφαίοι μελετητές της αρχαίας ελληνικής δραματολογίας από τον **Βασίλειο τον Μέγα και τον Φώτιο και τον Θεσσαλονίκης Ευτάξιο ήταν κληρικοί**.

Όπως ο Χριστιανισμός παρέλαβε και αφομοίωσε όλη την ιουδαϊκή παράδοση έτσι και η αυτοκρατορία της Κωνσταντινούπολης παρέλαβε και απορρόφησε **τη ρωμαϊκή, την ελληνική και τη χριστιανική παράδοση**. Και από τον συγκρητισμό αυτό σχηματίστηκε μία πληθυσμιακή ζύμη που χάριν στην ελληνική παιδεία και στην ευρύτερη πολιτιστική δημιουργία των Ελλήνων προσέλαβε σταδιακά ελληνικό και ελληνίζοντα χαρακτήρα.

Όσο πλησιάζουμε προς τα νεότερα χρόνια ο ελληνικός χαρακτήρας της ενδυναμώνεται και πριν ήδη καταρρεύσει η αυτοκρατορία παρατηρείται μία έντονη πνευματική κίνηση από μέρους των ελληνο-θρεμένων λογίων για μία αποσύνδεση από την ψευδεπίγραφη ρωμαϊκή πολιτιστική παράδοση και σε μία σύνδεση με την ελληνική.

Η Τουρκοκρατία ανέκαμψε αυτή την πορεία προς την αυτό-εξελληνιστή της αυτοκρατορίας. Η τάση αυτή έστω και η πολιτική επιρροή θα εμφανιστεί πιο έντονη μετά τον σχηματισμό του νεότερου ελληνικού κράτους σε έκταση τέτοια που να υποτιμηθεί η ιστορία της αυτοκρατορίας.

Όμως η Κωνσταντινούπολη και η Αγία Σοφία ήταν απαρχής το κέντρο του απελευθερωτικού οράματος. Με την παρέλευση του χρόνου και την πρόοδο των βυζαντινών σπουδών έγινε πλέον ορατό κι από τυφλό ότι ο ένδοξός μας βυζαντινισμός **-αυτό το λέει και ο Κ. Καβάφης-** είναι συστατικό της νεοελληνικής ιδιοπροσωπείας.

Για τον Μεγάλο Κωνσταντίνο και το έργο του έχουν γραφτεί από πολλούς πολλοί τόμοι. Πολλοί από τους λόγους αυτής της πολυγραφίας σχετίζονται και με την ιστορία του Χριστιανισμού. Ήταν μια πολυσχιδής προσωπικότητα και ανάλογα ποιος έγραφε τον επαινούσε ή τον έθαβε.

Ο Κωνσταντίνος όμως αποτελεί και θα αποτελεί ένα τεράστιο πεδίο ιστορικού και θεολογικού πειραματισμού όπου συχνά οι θεολογικές και ιστορικές κρίσεις συμπλέκονται σε ένα αξεδιάλυτο κουβάρι προτάσεων που έχουν ένα θεμέλιο αβασάνιστων σκέψεων.

Μεγάλωσε σε στρατόπεδο όπου ο πατέρας του τον είχε στείλει σαν όμηρο. Οι πηγές αλλά και οι μαρμάρινες προτομές, αδριάντες κτλ. δείχνουν τον Κωνσταντίνο ως σπάνιας ομορφιάς και εξαίρετης ρώμης. **Ο Κωνσταντίνος έγινε αυτοκράτορας μόλις σε ηλικία 26 ετών** και μετά από πολλές διεκδικήσεις και

μάχες για το ποιος θα επικρατήσει νικώντας ή εξουδετερώνοντας τους αντιπάλους του έγινε μονοκράτορας πάσης γης Ρωμαίων και επανένωσε όλη την επικράτεια. σε μια τεράστια αυτο-

κρατορία η οποία άρχιζε από τα βρετανικά νησιά και τη βόρειο θάλασσα όλος ο μεσογειακός κόσμος και χώρος, οι περιοχές παρά τον Εύξεινο Πόντο και οι ειδικές ασιατικές περιοχές από την Προποντίδα μέχρι την Αίγυπτο μέχρι τις σπήλες του Ηρακλέους (Γιβραλτάρ). Όλα αυτά τηρούσαν υπό την άμεση κυριαρχία του.

Τυπικά και ουσιαστικά ήταν ένας πλανητάρχης, κατά κυριολεξία, τουλάχιστον στον χώρο μελέτης της δυτικής ιστορίας.

Ο Κωνσταντίνος ως γνωστόν εισήγαγε τον Χριστιανισμό στην αυτοκρατορία αλλά επιπλέον έφερε αρκετά νέα και πρωτόγνωρα νομοθετήματα και ίσως επαναστατικά για την εποχή του. Συγκεκριμένα κατήργησε τον σταυρικό θάνατο, το σφράγισμα του προσώπου με πυρωμένο σίδερο, τη διάκριση δούλων και ελεύθερων ως προς την επιβολή ποινών.

Κατά τον Κωνσταντίνο η οικογένεια ήταν το θεμέλιο της νέας κοινωνίας και για τον λόγο αυτό μεριμνά και για την συνοχή τη διατήρηση και τη συνέχισή της. Ίσως από εκεί μας έχει μείνει και η συνοχή της ελληνικής οικογένειας η οποία βρίσκεται σε αρκετά υψηλά επίπεδα. Προς τον σκοπό αυτό καταδίκασε την παλλακεία. Ανυψώνει την θέση της μητέρας στην κοινωνία, ισοχρησιμοποιεί τον θεσμό του γάμου, κατοχυρώνει την προστασία των γυναικών μετά τη σύναψη γάμου, προστατεύει τα περιουσιακά δικαιώματα των παιδιών, προστατεύει ακόμα και τις χήρες και τα ορφανά και εισάγει ευνοϊκά φορολογικά συστήματα για τους μικροκτηματίες. Έδωσε δε το δικαίωμα οι μικροκτηματίες να προσφεύγουν στα δικαστήρια της αρεσκείας τους έναντι των πλουσίων και έδωσε το δικαίωμα στους επισκόπους να δικάζουν.

Σίγουρα δημιούργησε μία νέα εποχή, έναν νέο κόσμο. Επί Κωνσταντίνου έπαψε να είναι καθοριστικός ο ρόλος των ευνούχων, πάντα εκ των παρασκήνιων, στην άσκηση πολιτικής. Βελτίωσε τη θέση προς αυτούς παρόλο που απαγόρευσε τον ευνουχισμό.

Το ασύνδετο σχήμα του λόγου μου επιτρέπει να πω δύο λόγια για τον ευνουχισμό που αφορά την αφαίρεση των όρχεων, **ήταν πρακτική σε παλαιότερες κοινωνίες, π.χ. βυζαντινή, οθωμανική, κινέζικη**. Αποσκοπούσε είτε στη δημιουργία πιστών και ακίνδυνων για τις γυναίκες σκλάβων, (ε νο χος < ε νή + -ο χος < χω), είτε στη δημιουργία αφοσιωμένων κρατικών υπαλλήλων για να μην αποσπώνται από τα καθήκοντά τους. Επίσης, αποσκοπούσε στην ταπείνωση κάποιου αφαιρώντας τον ανδρισμό του ή στη μη διασφάλιση διαδόχων του.

Ενδιαφέρον είναι ότι η πρακτική χρησιμοποιείται έως τις αρχές του 20ου αιώνα προκειμένου οι τραγουδιστές να διατηρήσουν υψηλή φωνή και απαγορεύτηκε μόλις το 1922 από τον Πάπα. Ο Κωνσταντίνος σταμάτησε τον παρεμβατικό ρόλο του στρατού στην πολιτική και την περιόρισε στα καθαρά στρατιωτικά του καθήκοντα.

Νομίζω ότι αξίζει τον κόπο και η ενασχόλησή μας με τα του Βυζαντίου που είναι και μέρος της πολιτιστικής μας υπερδύναμης που έγραψα στο προηγούμενό μου άρθρο.

Όπως είναι στην Αθήνα η Ακρόπολη σύμβολο του αρχαίου πολιτισμού μας έτσι είναι και στην Κωνσταντινούπολη η Αγία Σοφία σύμβολο του Βυζαντινού μας πολιτισμού. Στην Κωνσταντινούπολη εκτός από την Αγία Σοφία υπάρχουν περίπου 70 εκκλησίες και όλες σε μεγάλο μέγεθος όπως έχω ξαναγράψει πολλές πιο μεγάλες από την εκκλησία του Αγίου Νεκταρίου μας στο Πανόραμα.

Οι τούρκοι έχουν βρει το νόημα των εκκλησιών για προώθηση του τουρισμού τους και μόνο από την Αγία Σοφία άκουσα ότι κόβουν περίπου 9.000.000 εισιτήρια το χρόνο και από τη **Μονή της Χώρας**, με τα περίφημα μωσαϊκά και ξακουστά στον κόσμο, όπως έχω ξαναγράψει περίπου 4.500.000 για να τα επισκεφθείς έχει τεράστιες ουρές σε μέγεθος τριών λωρίδων

δρόμου με αυτόματα ηλεκτρονικά εισιτήρια (οδοιπορικό στην Τουρκία).

Δηλαδή μόνο από τις δύο εκκλησίες μαζεύουν 140.000.000 ευρώ το χρόνο και όπως έχω γράψει στο παρελθόν σε όλα τα μέρη που πήγαμε έχουν εισιτήρια τουλάχιστον 5 ευρώ. Σκεφτόμουν λοιπόν τι κάνουμε εμείς με τις διάφορες εκκλησίες που έχουμε ανά την Ελλάδα και τα μοναστήρια για τα οποία απ' ό,τι γνωρίζω δε γίνεται καμία προσπάθεια προσελκύσεις προσκυνητών ή τουριστών.

Θα μου πει κανείς «ρε Βύρωνα πάλι στα οικονομικά το πηγαίνεις;» Πιστέψτε με αν δεν είχαμε την κρίση να μην μπορούμε να πληρώσουμε τις συντάξεις των ανθρώπων δε θα ανέφερα τίποτα. Τώρα όμως είναι επιτακτική ανάγκη να γίνει και εκεί μία στρατηγική για την προσέλκυση ξένων σε ό,τι αφορά τη βυζαντινή ιστορία και παράδοση σε πνευματικά μας κέντρα και πανεπιστήμια και στο εκκλησιαστικό προσκύνημα.

Εγώ από τη δική μου τη σκοπιά που έχω συνεχή επαφή με τους ξένους και βάση της αρθρογραφίας μου και την ενασχόλησή μου με το Βυζάντιο, έχω αρκετά επιχειρήματα πέραν των κλασικών, να επισκεφτούν τα διάφορα μοναστήρια το Άγιο Όρος και φυσικά τη Νέα Μονή της Χίου με τα περίφημα ψηφιδωτά της...

Ελπίζω να έριξα λίγο φως σε αρκετούς αναγνώστες μας σχετικά με το Βυζάντιο και τον Άγιο Κωνσταντίνο και το πώς η Ρωμαϊκή αυτοκρατορία βαθμηδόν τουλάχιστον στο ανατολικό της τμήμα μεταλλάχθηκε σε ελληνική.

Όπως κάθε σπιθαμή ελληνικής γης βρίσκεται από αρχαία θέρετρα και ερείπια της κλασικής εποχής έτσι βρίσκεται και από βυζαντινά. Με τα μοναστήρια τις εκκλησίες και άλλα τα οποία πρέπει να διατηρήσουμε επίσης ως μία ιερή κληρονομιά. Αλλά γιατί όχι να μη χρησιμοποιηθούν και αυτά κατάλληλα για την προσέλευση ξένων ενισχύοντας την μόνη εναπομείνασα βιομηχανία μας, μετά το κλείσιμο των αναρίθμητων πολλών βιομηχανιών, ειδικά τα τελευταία χρόνια. ●